

ISSN 2181-922X

O‘ZBEKISTON:

TIL VA MADANIYAT

ADABIYOTSHUNOSLIK

2025 Vol. 2 (2)

www.literature.tsuull.uz

Bosh muharrir: Shuhrat Sirojiddinov

Bosh muharrir o'rinbosarlari: Nurboy Jabborov
Bahodir Karimov

Mas'ul kotib: Sohiba Madirimova

Tahrir kengashi

Nusratulla Jumaxo'ja, Iqboloy Adizova, Abdulla Ulug'ov, Dilnavoz Yusupova, Islom Yoqubov, Qo'ldosh Pardayev, Umida Rasulova, Akrom Dehqonov, Olim To'laboyev, Tozagul Matyoqubova, Shermuhammad Amonov, Shahlo Hojiyeva, Orzigul Hamroyeva, Ilyos Ismoilov, Sohiba Umarova, Gulbahor Ashurova, Ilhom Sayitqulov, Gulzoda Soatova, Dildora Rahmonova, Zilola Shukurova, Furqat To'xtamurodov, Sarvinoz Rasulova.

Jurnal haqida ma'lumot

“Adabiyotshunoslik” – “O'zbekiston: til va madaniyat” jurnalining adabiyotshunoslik yo'nalishidagi seriyasi bo'lib, yilda to'rt marta nashr etiladi.

Jurnalning **“Adabiyotshunoslik”** seriyasida o'zbek va jahon adabiyoti tarixi, xalq og'zaki ijodi, adabiyot nazariyasi, o'zbek mumtoz adabiyotining qo'lyozma manbalari va matnshunoslik muammolari, jadidchilik va jadid adabiyoti, zamonaviy adabiy jarayon, adabiy tanqid hamda qiyosiy adabiyotshunoslik yo'nalishidagi eng yangi tadqiqotlar e'lon qilinadi. O'zbek va jahon adabiyotshunosligi erishgan so'nggi yutuqlari aks etgan ilmiy maqolalarni nashr etishga alohida diqqat qaratiladi. Maqolalarning ilmiy saviyasi va tahliliy quvvati yuqori bo'lishiga e'tibor beriladi.

“Adabiyotshunoslik” seriyasida O'zbekiston va xorijiy davlatlarning e'tirof etilgan atoqli olimlari, oliy o'quv yurtlari professor-o'qituvchilari, doktorantlar, mustaqil izlanuvchilar hamda magistrantlarning ilmiy maqolalari nashr etiladi.

“Adabiyotshunoslik” seriyasi 2022-yil yanvar oyidan chiqa boshlagan.

Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat o'zbek tili va adabiyoti universiteti.

O'zbekiston, Toshkent, Yakkasaroy tumani, Yusuf Xos Hojib ko'chasi, 103.

Email: adabiyotshunoslik2022@gmail.com

Website: www.uzlc.navoiy-uni.uz

www.literature.tsuull.uz

MUNDARIJA

MUMTOZ ADABIYOT TARIXI

Iqboloy Adizova

Millatni uyg'otuvchi kuch5

Shermuhammad Amonov

Ahmad Tabibiyning mustazod she'rlarga bog'langan taxmislari 20

Furqat To'xtamuratov

Muhsiniy she'riyatida qo'llangan ma'naviy san'atlarning ijodkor g'oyaviy niyatini ochishdagi o'rni38

Hulkar Sulaymonova

“Rasailu-l-Xorazmiy” asarining qo'lyozma nusxalari geografiyasi52

Sanobar Muxamedxodjayeva

Alloma Mahmud Zamaxshariy va uning ijodiy faoliyati64

Aziza Muratova

Alisher Navoiy ijodida Yusuf (a.s.) obrazi75

Aziza Almardonova

Orifona g'azallarda nafs tarbiyasi85

Nargiza Boymuratova

Lutfiy she'riyatida orif obrazi94

Kamola Allanazarova

She'riyatda davr muammolari va ma'rifat talqini105

Nafisa Tuxsanova

Sa'dulla Siyoyevning “Shaybonixon” obrazini yaratishda badiiy mahorat117

Mubina Abbasova

Yangi O'zbekiston boburshunosligi123

ZAMONAVIY ADABIYOT MUAMMOLARI

Abdulla Ulug'ov

Badiiy asarda adabiy qahramon portretining o'rni va ahamiyati132

Islomjon Yoqubov

“Jaloliddin Manguberdi” dramasi badiiy jozibasini208

Umida Rasulova

Hikmatlarda odam va olam konsepsiyasi221

Tozagul Matyoqubova

Fikr va tuygʻuni yagona rakursda uygʻunlashtirgan shoir230

Sarvinoz Rasulova

Tohir Malik asarlarida qatagʻon qurbonlari taqdirining aks etishi241

Matluba Norbaboyeva

Oʻzbek xalq maqollarida yetimlik motivi talqini251

Usmonova Sharifa

Muhammad Alining “Mangu quyosh” romanida obrazlar xilma-xilligi260

Sarvinoz Rasulova, Madina Bolliyeva

Balladada tuygʻu tasviri270

Oygul Matkurbanova

Qamchibek Kenja hikoyalarida ayol obrazi279

Dilovar Nurmurodova

Abdurashid Nurmurodov ijodida urush mavzusining aks etishi291

Shalola Davletova

Borxes ijodining falsafiy talqini300

Maʼrifat Alimqulova

Mamatqul Hazratqulov hayoti va ijodiga chizgilar309

Habiba Ergasheva

Faxriyorning sheʼriy tarjimalari320

Muharram Ibodullayeva

Biografik metodning badiiy asarni oʻrganishdagi imkoniyati ...330

Ahmad Tabibiyning mustazod she'rlarga bog'langan taxmislari

Shermuhammad Amonov¹

Abstract

Mustazod o'ziga xos lirik janr sifatida o'zbek adabiyotida alohida o'ringa ega. Turkiy adabiyotda dastlabki mustazodlar Hofiz Xorazmiy, Gadoiy, Alisher Navoiy ijodida uchraydi. Ogahiy bu janr yuzasidan o'ziga xos yangilik kashf etgani ma'lum. O'zbek mumtoz adabiyotida mustazodga muxammas bog'lash an'anasi deyarli uchramaydi. Bunday hodisa fors-tojik adabiyotida mavjud ekani haqida ma'lumotlar bor.

XIX asr oxiri – XX asr boshlarida Xivada faoliyat olib brogan shoir Ahmad Tabibiy mumtoz adabiy an'analarni davom ettirish barobarida, badiiy ijodda o'ziga xos yangiliklar qilgan. Uning Alisher Navoiy, Shermuhammad Munis, Muhammad Rizo Ogahiy, Komil Xorazmiy kabi ijodkorlar mustazodlariga muxammaslar bog'laganini she'riyatdagi ana shunday o'ziga xosliklardan biri sifatida ko'rsatish mumkin. Tabibiy qalamiga mansub muxammasi mustazodning matni hozircha faqatgina Xiva "Ichan qal'a" davlat muzey-qo'riqxonasi fondidagi 5884/3 raqamli manbada uchraydi

Ushbu maqolada mustazod janri va Ahmad Tabibiyning Alisher Navoiy, Munis, Ogahiy, Komil Xorazmiy kabi ijodkorlar mustazodiga yozgan muxammaslari yuzasidan mulohazalar bildirilgan va shoirning mustazod she'rlarga bog'lagan jami to'rt muxammasi matni tabdili to'liq keltirilgan.

Kalit so'zlar: *Alisher Navoiy, Ahmad Tabibiy, Munis, Ogahiy, Komil mustazod, muxammas, fors adabiyoti, turkiy adabiyot, matn.*

Kirish

XIX asr oxiri va XX asr boshlarida mumtoz adabiy an'analarni davom ettirish uchun etib keldi. Garchi o'tgan yuzyillik boshlaridan adabiyot shaklan va mazmunan yangilangan esa-da, bu paytda Xiva adabiy muhitida asosan mumtoz lirik an'analarga monand she'riy asarlar ijod etilgan. Ana shunday mumtoz adabiy an'analarni davom ettirib,

¹ Amonov Shermuhammad – flologiya fanlari doktori, dotsent, Alisher Navoiy Toshkent davlat o'zbek tili va adabiyoti universiteti.

E-mail: amonov@navoiy-uni.uz

ORCID ID: 0000-0002-3962-1774

Iqtibos uchun: Sh.Amonov. 2025. "Ahmad Tabibiyning mustazod she'rlarga bog'langan taxmislari". *O'zbekiston: til va madaniyat*. 2(2): 20 – 37.

ijodda yangiliklar, badiiy kashfiyotlar qilishga harakat qilgan ijodkordan biri Ahmad Tabibiy hisoblanadi.

Mumtoz she'r nazariyasiga doir manbalarda, jumladan, Shayx Ahmad Taroziyning "Fununu-l-balog'a" asarida she'r nav'lari haqida quyidagicha ma'lumot beriladi: "*Bilgilkim, majmui shuaro istilohinda she'ring aqsomi, ulkim mo'tabardur, o'n nav' kelibtur: qasida, g'azal, qit'a, ruboiy, masnaviy, tarje', musammat, mustazod, mutavval, fard*" [Тарозий 1981, 32].

Tabibiy turkiy devonlari debochasida: "...o'n nav'i nazmkim tashbib, g'azal, mustazod, musammat, ya'ni murabba'dan to muashsharg'acha, tarje'band, qasida, masnaviy, ruboiy, qit'a, fard itloq qilurlar..." – tarzidagi ma'lumotni keltiradi. Shayx Ahmadning she'r nav'lari haqidagi fikrlari Tabibiyniki bilan deyarli bir xil. Ya'ni Taroziy keltirgan she'r nav'laridan 9 tasini Tabibiy ham qayd etadi. Tabibiy mutavval janrida she'r yozgan bo'lsa-da, negadir, she'r navlarini sanaganda bahri tavilni qo'shmaydi. Ma'lumki, bahri tavil she'r shakli Sharq klassik adabiyoti, ayniqsa, turk-o'zbek va forsiy-dariy adabiyotida ustoz shoirlar tomonidan qo'llanilib kelingan. Ushbu she'riy shaklning tavil bahri deb nomlanishi haqida aniq ma'lumot yo'q. Lekin uning misralari o'ziga xos cho'ziqlikka ega bo'lishi sabab bu nomda mashhur bo'lgani taxmin etiladi.

Mustazod turkiy adabiyotga fors adabiyoti orqali o'zlashgan. Jumladan, Mas'ud Sa'd Salmonning devonida [Isfandyorpur 1388, 561-562] bir mustazod bo'lib, u quyidagi band bilan boshlanadi:

Ey komgor sulton, insofi tu ba gayhon,

Gashta ayon.

Mas'udi shahriyori, xurshidi nomdori,

Andar jahon.

Ey avji charx joyat, getiy zi ro'yu royat,

Chun bo'ston.

Chun tig'i osmongun, gardad ba xurdani xun

Hamdoston.

Mas'ud Sa'd Salmonning ushbu mustazodi Sulton Mas'ud G'aznaviy madhiga bag'ishlangan. Fors adabiyotiga doir ko'plab manbalarda dastlabki mustazodnavis sifatida Mas'ud Sa'd Salmon qayd etiladi.

Mustazodning turkiy adabiyotdagi ilk namunalari Hofiz Xorazmiy va Gadoiy ijodida uchraydi. Ma'lumki, Alisher Navoiy mustazod janriga alohida ta'rif berib, uning ohangi surud nag'amoti (kuy ohangi)ga mos kelishini aytib, quyidagi ma'lumotni berib o'tgan: "*Va yana bu xalq orasida bir surud bor ekandurkim, hazaji*

*musammani axrabi makfufi mahzuf vaznida anga bayt bog'lab bitib,
aning misra'idin so'ngra hamul bahrning ikki rukni bila ado qilib,
surud nag'amotig'a rost keltururlar ermish va ani "mustazod" derlar
ermish, andoqkim,*

mustazod:

Ey husnunga zarroti jahon ichra tajalli,

Mafuvlu mafo'ylu mafo'ylu fauvlun

Mazhar sanga ashyo.

Mafuvlu fauvlun

Sen lutf bila kavnu makon ichra muvalli,

Olam sanga mavlo [Навоий 2011, 582]".

Bu misol orqali hazrat Alisher Navoiy, birinchidan, turkiy adabiyotda o'zigacha mustazod janriga oid she'rlar bo'lgani, ikkinchidan bu janrga oid namunalar qaysi vaznda yozilishini ko'rsatib o'tgan. Adabiyotshunos olim Anvar Hojiahmedov turkiy adabiyotda yaratilgan mustazodlar: 1) *hazaji musammani axrabi makfufi mahzufi mustazod*; 2) *hazaji musammani axrabi makfufi mahzufi maqsuri mustazod*; 3) *hazaji musammani axrabi makfufi maqsuri mahzufi mustazod*; 4) *hazaji musammani axrabi makfufi maqsuri mustazod*; 5) *O'n olti ruknli hazaji axrabi makfufi mahzufi maqsuri mustazod* kabi vaznlarda yartilganini qayd etib o'tadi [Хожиахмедов 1998, 210-214].

Asosiy qism

Tabibiy ijodida mustazod janri alohida o'ringa ega. Shoir ijodida mustazodning o'ziga xos ko'rinishlari uchraydi.

Xalq orasida "Mustazod" nomi bilan aytiladigan qo'shiq mashhur hisoblanadi. Ma'lumki, mazkur qo'shiq matni Chokar qalamiga mansub. Tabibiy ijodida sakkizta mustaqil mustazod bo'lib, ulardan uchta shoirning "Munisul-ushshoq" devoniga, beshtasi "Hayratul-ushshoq" devoniga kiritilgan.

Tabibiy mustazodlarning biri quyidagicha boshlanadi:

Husning guli to bo'ldi jahon bog'ida paydo,

Topib necha ziynat,

Ey sho'xi parizod,

Soldi oni ishq boshima kulfati savdo,

Aylab manga odat,

Bulbul kabi faryod.

Bilmon ne sifat ofat eding noz fanida,

Kim ko'rguzubon noz,

*Mahbublig' ichra,
Solding mani dilxasta dilu jonig'a yag'mo,
Behaddi nihoyat,
Aylab, base, bedod.*

Ko'rinadiki, Tabibiyning mazkur mustazodi Chokar mustazodiga mazmunan juda yaqin. Chokar Tabibiy bilan bir davrda faoliyat olib borgan. Chokar shoirning lirik asarlaridan iborat to'rt she'riy to'plamining kotibi hisoblanadi. Demak, Chokar o'zining mustazodini yaratishda Tabibiyning yuqoridagi mustazodidan ilhomlangan.

Mumtoz adabiyotda muxammas yozish keng an'anaga aylangan. Ayniqsa, boshqa so'z san'atkorlari g'azallariga taxmis bog'lash ijodkordan chuqur bilim va tajriba talab etgan. Bunda ijodkorlar, avvalo, o'zining dunyoqarashi, hayot haqidagi fikr-xulosalariga hamohang bo'lgan she'rlarga taxmis bog'lashga harakat qilganlar. Ikkinchidan, bunday she'rlar muayyan an'anaga ergashib ijod etilgan. Adabiyotshunos Yo.Is'hoqov muxammas janri haqida shunday deydi: "Muxammas – g'azaldan keyin eng ko'p yaratilgan lirik janr. Muxammas yaratilish usuliga ko'ra ikki xil ko'rinishga ega: 1) *maxsus yozilgan mustaqil muxammas*; 2) *taxmis yo'li bilan, ya'ni g'azal baytlariga uch misradan qo'shish yo'li bilan paydo bo'lgan muxammas* [Исхоқов 2014, 126-127].

Ahmad Tabibiy lirik merosi tadqiqi muxammaslar uch xil yo'l bilan ijod etilganini ko'rsatadi. Bular: 1) *shoirning mustaqil tarzda yozilgan muxammaslari*; 2) *o'z g'azallariga bog'lagan muxammaslari*; 3) *boshqa shoirlar g'azallariga bog'langan muxammaslar*.

"Ichon qal'a" davlat muzey-qo'riqxonasi fondida saqlanayotgan 5884/3 raqamli toshbosma manba tadqiqi Ahmad Tabibiyning adabiyotimiz tarixida yangilik bo'lgan mustazod she'rlarga ham muxammaslar bog'laganini ko'rsatadi. Ushbu manbaning saqlanish holati yaxshi emas, uning ko'plab sahifalari yo'qolgan. Uning tarkibida shoirning g'azal, muxammas, musaddas, masnaviy-soqiynoma, qasida, munojot, masnaviy-dahrnoma (manbada "masnaviy dahrnoma" tarzida sarlavhalangan), ruboiy, chiston, tuyuq, qit'a, fard kabilar qatorida uchta muxammasi mustazod she'ri ham uchraydi.

Adabiyotimiz tarixiga oid nazariy adabiyotlarda Ogahiy mustazoddagi bitta yarim misrani ikkitaga aylantirgani, G'oziy devonida mustazodning boshqa ko'rinishlari uchrashi, Sultonxon Ado esa mustazodni ruboiy, Tabibiy esa muxammas janriga tatbiq etgani [Исхоқов 2014, 124-125] haqida ma'lumot beriladi.

Jumladan, adabiyotshunos olim Yo.Ishoqov Tabibiy Navoiyning mustazodiga muxammas bog'laganini ta'kidlab, Tabibiy muxammasi mustazodining boshlanish va oxirgi bandlarini keltirib o'tadilar. Biroq Tabibiyning Navoiy mustazodiga qilingan muxammasi manbasi ko'rsatilmagan.

Tabibiyning "Munisul-ushshoq" devonida uchta mustazod bo'lib, ularning ikkitasida Ogahiy uslubidagi bittadan orttirilgan misra, bittasida esa ikkitadan orttirilgan misra mavjud. "Hayratul-ushshoq" devonida ham mustazodning bu ikki ko'rinishi uchraydi.

Xiva "Ichan qal'a" davlat muzey-qo'riqxonasi fondidagi 5884/3 raqamli toshbosma manba "Tuhfatu-s-sulton" devonining bosma varianti ekanini va ushbu devon tartib berilgandan so'ng, o'sha yili toshbosmada bosilgan [Amonov 2023, 258]. E'tiborlisi shundaki, "Ichan qal'a" davlat muzey-qo'riqxonasi fondidagi 5884/3 raqamli toshbosmada uchta *mustazodi muxammas* mavjud bo'lib, ushbu she'rlar shoir lirik asarlari jamlangan manbalarda uchramaydi. Mumtoz adabiyotimiz uchun nisbatan yangi bo'lgan shoirning mustazodi muxammas she'rlari Alisher Navoiy, Munis, Ogahiy va Komillarning mustazodlariga bog'langan.

Ma'lumki, hazrat Alisher Navoiyning mustazodlaridan biri "Navodiru-sh-shabob" devonida quyidagi bandlar bilan boshlanadi:

*Din ofati bir mug'bachayi mohiliqodur,
Mayxora-vu bebok,
Kim, ishqidin oning vatanim dayri fanodur,
Sarmast-u yaqom chok.
Ham turrasining dudu vara' beliga zunnor,
Men kofiri ishq,
Ham yuzi majus o'ti kibi shu'la fizodur,
Men o'rtanibon pok.*

Alisher Navoiyning ushbu mustazodi o'z davrida juda mashhur bo'lgani haqida adabiyotshunos olim D.Yusupova quyidagi ma'lumotni keltiradi: "Alisher Navoiyning zamondoshi, tarixchi Zayniddin Vosifiyning "Bado'ye ul-vaqoye" asarida keltirilishicha, bu mustazodga o'z davrining mashhur bastakori Xoja Abdullo Marvorid kuy bastalagan. Qo'shiq shunchalik shuhrat qozonganki, Hirotda bu qo'shiqni tinglamaydigan xonadon bo'lmagan. Hatto bir bazmda mustazodning "sarmast-u yaqom chok" satri kuyulanayotganda, majlis ahli o'z yoqalarini yirtganlar va bu holni bir tasodif tufayli tuynukdan qarayotgan hazrat Navoiyning o'zi ham ko'rgan. Alisher Navoiy keyinchalik "Hayrat ul-abror"da bu hodisani shunday tasvirlaydi:

*Bazmda ul lahza aloloni ko'r,
Ko'yi xarobot aro g'avg'oni ko'r.
Ko'rki, nechukdur yaqo chok aylamak,
O'zni fig'on birla halok aylamak*" [Юсупова 2013, 48].

Ta'kidlash lozimki, Tabibiy adabiy merosi haqida adabiyotshunos F.G'anixo'jayevning tadqiqotlarida ancha batafsil ma'lumotlar berilgan. Jumladan, F.G'anixo'jayev shoirning Navoiy, Munis, Ogahiy, Komil mustazodlariga qilingan taxmislarini ham tadqiq etgan [Ғанихўжаев 1981, 87-93]. F.G'anixo'jayevning ma'lumot berishicha: "Shoirning (Tabibiyning – Sh.A) Dushanbe shahridagi A.S.Semyonov uy-muzeyida saqlanayotgan 82 inventar raqamli bir devonida g'azallar bilan bir qatorda mustazodlarga ham muxammas bog'langan [Ғанихўжаев 1981, 87-93]". F.G'anixo'jayev ayrim tadqiqotlarida Dushanbe shahridagi A.S.Semyonov uy-muzeyida saqlanayotgan qo'lyozmani Tabibiyning shu paytgacha taqdiri noma'lum bo'lib kelayotgan "Tuhfatu-s-sulton" devoni deb ham qayd etadi va bu fikrga asosli. Negaki, hozircha respublikamizdagi biror fond va kutubxonada shoirning ushbu devoni qo'lyozmasi topilgan emas.

XIX asr oxiri XX asr boshlari Xiva adabiy muhitida adabiyot sohasidagi yangiliklar o'ziga xos tarzda, qizg'in kechgan. Ayniqsa, hazrat Alisher Navoiy asarlari zamiridagi chuqur falsafiy-tasavvufiy mazmun, mukammal shakliy uyg'unlik keyingi davr shoirlari uchun maktab vazifasini o'tagan. Navoiydan keyingi ijodkorlar imkon qadar an'anani davom ettirish va an'ana ichida yangicha poetik topilmalar qo'llashga, mazmunni takomillashtirishga intilganlar. Ahmad Tabibiy ham ustoz ijodkorlarga ergashib, mavjud janr va shakllar doirasida o'ziga xos yangiliklarga qo'l urdi.

Alisher Navoiyning "*Din ofati bir mug'bachayi mohiliqodur, Mayxoravu bebok*" misrasi bilan boshlanuvchi mustazodi, nafaqat o'z davrida, balki XIX asr oxiri – XX asr boshlarida ham mashhur bo'lgan. Buni Ahmad Tabibiyning mazkur mustazodga yozgan muxammasi ham tasdiqlaydi.

Xulosa

Mumtoz adabiyotimiz tarixida mustazodga muxammas bog'lash an'anasi u qadar keng tarqalmagan. R.Orzibekov tojik olimlari muxammasning bu turini "Muxammasi mustazod" nomi bilan atashini va uning ilk namunalari mashhur shoir va adib Sayido Nasafiy (XVII asrning oxiri va XVIII asr boshi) she'riyatida uchrashini ta'kidlaydi [Орзибеков 1976, 168; Раҳмонова 2020,

157].

Ta'kidlanganidek, F.G'anixo'jayev 1981-yilda Tabibiyning Navoiy, Munis, Ogahiy, Komil mustazodlariga bog'langan muxammaslari haqida qisqacha ma'lumot berib, ularning tabdilini e'lon qilgan. Bu hol biz yuqorida ilgari surgan Xiva "Ichan qal'a" davlat muzey-qo'riqxonasi fondidagi 5884/3 raqamli toshbosma manba "Tuhfatu-s-sulton" devonining bosma varianti, degan taxmin asosli ekanini isbotlaydi.

Tabibiy qalamiga mansub muxammasi mustazodning matni hozircha faqatgina Xiva "Ichan qal'a" davlat muzey-qo'riqxonasi fondidagi 5884/3 raqamli manbada uchraydi. Ushbu matnning ayrim joylari o'chgan, sahifalar urinib qolgan. Shunday bo'lsa-da, ushbu manbadagi matnni F.G'anixo'jayev tomonidan qilingan tabdil bilan muqoyasa etganda ayrim nomuvofiqliklar ko'zga tashlandi. Masalan, taxmislarning dastlabkisi hazrat Alisher Navoiyning mustazodiga bog'langan bo'lib, u jami yetti baytdan iborat.

Tabibiy Alisher Navoiy mustazodining barcha bandiga muxammas bog'lagan. Ta'kidlash kerakki, muxammasning matnida ayrim juz'iy nuqsonlar uchraydi. Jumladan, muxammasning ikkinchi bandida Alisher Navoiy mustazodidagi *"Ham turrasining dudu vara' beliga zunnor, Men kofiri ishq"* misrasi o'rnida bandning ikkinchi misrasi *"Tushti hamaning jonu dili ichra ba yakbor, Man kofari ishq"* tarzida noto'g'ri ko'chirilgan. Bu holni, ehtimol, she'rni ko'chirgan kotib yoki she'r matnini bosmaga tayyorlash chog'idagi e'tiborsizlik bilan izohlash mumkindir. Bu yerda *to'liq* va *yarim* misra o'rtasida ma'no jihatidan ham nomuvofiqlik kuzatiladi. Shuningdek, uchinchi banddagi *yarim* misralarning qofiyalanishida ham ayrim juz'iy kamchiliklar ko'zga tashlanadi. Ya'ni bu yerda *"netarkim"*, *"olarkim"*, *"etarkim"*, *"yonarkim"* so'zlarida qofiyaning asosi raviy bir xil asosga ega emas.

Ko'rinadiki, bu she'rning tabdil variantida uchinchi va to'rtinchi bandlar asossiz qisqartirilib, u, negadir, besh band bo'lib qolgan. Bundan tashqari, ayrim so'zlar boshqacha tabdil etilgan. Shuni ham alohida ta'kidlash zarurki, ushbu muxammas she'rlarni tabdil qilishda F.G'anixo'jayev tomonidan amalga oshirilgan tabdildan ham foydalandik. Negaki, biz aniqlagan toshbosma manbada ham she'rlar matni o'chib ketgan o'rinlar bor.

Xullas, ana shu holatlarni e'tiborga olib, quyida Ahmad Tabibiy mustazod she'rlarga bog'lagan taxmislarning o'zimiz to'g'ri deb hisoblagan tabdilini keltirdik:

Taxmisi Tabibiy bar mustazodi Navoiy

Tokim ishi ishq ichra mango javr-u jafodur,
Ma'dumdur idrok,
Ko'nglumda, base, mehnat ila ranj-u anodur,
Jismim bo'lubon xok,
Ishqida bori ahli jahon zor-u gadodur,
Ham ko'zlari namnok,
Din ofati bir mug'bachayi mohliqodur,
Mayxorav-u bebok,
Kim, ishqidin oning vatanim dayri fanodur,
Sarmast-u yaqom chok.

Ochti necha bir noz bila qilg'oli ruxsor,
To muztari ishq,
Tushti hamaning jon-u dili ichra ba yakbor,
Ko'b axgari ishq,
Olamda bu vajh ila erur behadd-u bisyor,
G'amparvari ishq,
Har turrasining dudi vara' beliga zunnor,
Man kofari ishq,
Ham yuzi majus o'ti kibi shu'lafizodur,
Man o'rtanibon pok.

Har damki desam holimi ul javr fanimg'a,
Demangki netarkim,
Solmay quloq aslo karam ila suxanimg'a,
Jonimni olarkim,
Kelgonda tuzub ishva fununin vatanimg'a,
Bedod etarkim,
Ul chehra furug'i tushubon zor tanimg'a,
Bu nav' yonarkim,
Har kimsa oni ko'rdi sog'ing'oyki yonodur,
O't ichida xoshok.

Ag'yor ila ichgach butun ul sho'xi jafoku,
Bir jomi munaqqash,
Rashki ila ming tushti chekib kulfatu qayg'u,
Jonim aro otash,
Mundoqki zamirimni kelib qilg'usi o'tru,
Yuz g'ussa mushavvash,
Hayvon suyi jonimni olur la'lidin ayru,
Ul jur'ai maykash,

Tegmish onga maygun labi joning'a davodur,
Na zahr-u, na taryok.
Garchi man o'lub ko'yini xoshok-u xasidin,
Chekkum necha shevan,
Lekin xabar ul olmadi bu hech kasidan,
Aylab karamin fan,
G'am yetgusi davronni mango pesh-u pasidin,
Aylab tilim alkan,
Bu nav'ki doim mayi la'li havasidin,
Maxmur bo'lubman,
Mushkulki yozilg'oy bu xumoriki mangodur,
Sog'ar bo'lub aflok.
To bazm aro ko'rdim nafase mehri jamoling,
Bo'ldum anga shaydo,
Emdi yo'q erur man kibi bir shiftaholing,
Olam aro aslo,
O'pmakni tilab subh-u maso xat ila xoling,
Girya qilib insho,
Soyilmen-u maqsudim erur naqdi visoling,
Buxl aylama jono,
Kim borchha mazohibdaki ishq ahli arodur,
Mazmum erur imsok.
Ollingda Tabibiy kibi aslo tura olmas,
Chekkanda jafoyi,
Sham'ing uza holini dog'i yetkura olmas,
Ko'rmakka vafoyi,
Yetkurgali hech mehri jamoling ko'ra olmas,
Ko'ziga ziyoyi,
Hajring(da) yuzi sorg'oribon dam ura olmas,
Bechora Navoyi,
Go'yoki xazon faslida bebarg-u navodur,
Ul bulbuli g'amnok.

Taxmisi Tabibiy bar mustazodi Munis

Aysh ila tarabg'a bor erur layl-u nahorim,
Ey sho'xi muqaffal,
Emdi degali yo'q sanga bir lahza madorim,
Holimni mufassal,
Mehnat yukidin xam bo'lubon jismi figorim,
Bo'lg'usi mu'allal,

Ishq o'tidin o'rtanadur joni nazorim,
Ul nav'ki mash'al,
Xokistar o'lub yelga borur gardi g'uborim,
Jismim bo'lubon hal.

To aylamasam ushbu jahon ichra so'rog'ing,
Jonimda tarab yo'q,
Bo'lg'on manga ranjingni chekib lahza farog'ing,
Bir ro'z ila shab yo'q,
So'rmoqg'a mani zorg'a gulrang dudog'ing,
Ishq ichra sabab yo'q.
Boshingdin agar evrulubon o'psa ayog'ing,
Ko'nglumg'a ajab yo'q,
Bu martabag'a yetkurodur oni nigorim,
Gisuyi musalsal.

Ushshoq bo'lub ishqing aro g'ussag'a hamroh,
Ahvoli zabundur,
Tun-kun dilidin asru chekib nolav-u jongoh,
Iqbolig' niguindir,
Chun ishqingni mulkida alar keldi buyuk shoh,
Pobasti junundur,
Dard ahli chekar har necha ojizroq o'lub oh,
Ta'siri fuzundur,
Sog'inma agar past esa nolav-u zorim,
Zinhorki as'hal.

Bir lahza so'rub ishq aro la'ling shakaridin,
Doim tirik o'lsam,
Ayb aylamagil hajr g'aming ta'siridin,
Gar gul kabi so'lsam,
Ishqing aro tong yo'qal aning nishtaridin,
Har uzvni yulsam,
Ey sho'x, mani solma inoyat nazaridin,
Har hol ila bo'lsam,
Sensan mani umidim-u maqsudim-u yorim,
Ham so'ngra, ham avval.

Bilmonki, g'ami ishqing ila dahr aro itsam,
Tortib g'am-u ozor,

Endi tilaram dilin g'am o'tida eritsam,
Ey la'li shakarbor,
Mayxona sori ichgali yuz shavq ila yetsam,
Ber sog'ari sarshor,
Har yon yugurib dasht uza sargashtalik etsam,
Man' aylama zinhor,
Kim keldi g'aming olg'ali orom-u qarorim,
Bir oyati munzal.

Qilmay mani bir kecha dag'i kulbam(n)i maskan,
Ey, dilbari barno,
Ishimni mudom aylagasen nolav-u shevan,
Ey, qomati ra'no,
Bilmon, qachon etkung mango mehr ila vafo fan,
Ey, surati zebo,
Jismimni yo'ling uzra g'ubor o'lmoq etarsan,
Hamvora taqozo,
Raxshingni mening sori sur, ey shahsuvorim,
Ko'p qo'yma muattal.

Bilmon ne uchun dard-u g'aming bo'ldi tasalsul,
Ashkim bo'lubon xun,
Ohim bila tushgusi falak avjig'a g'ulg'ul,
Tun-kun bo'lub afzun,
Lekin qiluram ishq aro har hola tavakkul,
Monandayi Majnun,
Erdim guli vasling bila shod uylaki bulbul,
Hajr ayladi mahzun,
Ey voy, xazon mavsumiga fasli bahorim,
Charx etti mubaddal.

Vasling mani mahzung'a emas lahza muyassar,
Shod etgali xotir,
Lekin manga bo'lg'usi shab-u ro'z barobar,
Zulming dog'i vofir,
Hajringni azobi ne emas, man-mani muztar,
Daf' etgali qodir,
Ne o't edi husningdaki, kul bo'ldi sarosar,
Bo'lg'och onga nozir,
Qaysi ko'ngul erkan onga, ey shu'la uzorim,
Bo'lg'usi sajanjal.

Ishq ofati chun bo'ldi Tabibiyg'a mavris,
Shaydoliq' ishidin,
Olam aro qildi o'zini hastav-u behis,
Tanholiq' ishidin,
Bir kimsa mango bo'lmadi g'amxorayi jolis,
Donoliq' ishidin,
Behuda erur sarzanish etmak manga, Munis,
Rasvoliq' ishidin,
Odobi muhabbatda agar ketmasa orim,
Bo'lg'aymuman akmal.

Taxmisi Tabibiy bar mustazodi Ogahiy

Holimg'a man zorni sol aylabon ehson,
Altof ila ko'z,
Mehri karamingni qilibon emdi namoyon,
Husning manga ko'rguz,
So'r sharhi g'amimni mening, ey sho'xi suxandon,
Aytib necha birso'z,
Hajring tunida qolmisham, och, ey mahitobon,
Xurshid kibi yuz,
Ko'nglum uyini seli g'aming ayladi vayron,
Vaslingdin oni tuz.

Sandin g'ami ishqing aro hech yoz bila qish,
Holimg'a nazar yo'q,
O'zdin mango chekmak bo'lubon oh-u navozish,
Bir lahza xabar yo'q,
Sandin qilibon bir yo'li man xastag'a tandish,
Kulbamg'a guzar yo'q,
Yaldo shabidek shomi firoqing uzoq o'lmish,
Suhbidin asar yo'q,
Kulbamg'a kelib uylaki xurshidi duraxshon,
Qilg'il oni kunduz.

Ko'yingki, nazohatda erur uylaki gulshan,
Jonbaxsh diloru,
Bilmonki, qachon bo'lg'usidur ul manga maskan,
Ishqing aro tanho,
Lutf ila vafoni nafase, aylamayin fan,
Ey, zulfi sumanso,

Qahring bila har lahza manga novak otarsan,
Qil emdi tamosho,
Ul nav'ki sanchildi maning jismima paykon,
Har mo'yim uza yuz.

Mandek kishikim chekgusidur nolayi jonkoh,
Bor siynasi ravzan,
Ushshoqni ahvalidin ul bo'lg'usi ogoh,
Sam' aylasa shevan,
Sandek (yo'q) erur husn aro avjida bir moh,
Ham orazi ahsan,
Har dam manga bedodi firoqing yetushub, oh –
Tinmay chekadurman,
Ohim sharafidur ko'rinur charx uza har yon,
Dema oni yulduz.

Ushshoqg'a rahm aylamagung hech huvaydo,
So'zga ochibon til,
O'tti mango hajringni (tuni) birla saropo,
Ko'p oy ila (ko'p) yil,
Emdi ochibon mehri jamoling qilib imo,
Faqirga dame kel,
Shirin dahaning shavqida, ey sho'xi diloru,
Rahm etki necha yil,
Farhod kibi qozdiradur ko'ngluma davron,
G'am tog'ini yolg'uz.

Degum tun-u kun ajz ila san mahliqog'a,
Pinhon, ochuqdin,
Lutf aylagil izhor bu pobasti anog'a,
Ham dur-u yovuqdin,
Olg'il xabar ilkingni sunub jomi vafog'a,
Bu ko'ngli yonuqdin ,
Ne yetkonidin yo'q xabaring ushbu gadog'a
Ko'yingda sovuqdin,
O'tdek qizadursan kiyibon, ey shahi xo'bon,
Sanjob ila qunduz.

Chun ishqni mulkini Tabibiy shahi yanglig',
Chekgusi aninni,

Ushshoqing aro ilmi vafo hamrahi yanglig',
Bilgusi yaqinni,
Sorg'ordi yuzi g'ussalar ila behi yanglig',
O'lmakka qarinni,
Faryodki, o'lturdi g'aming Ogahi yanglig',
Man zor-u hazinni,
Bir qatra qilib la'li labing shahdidin ehson,
Kelgil, mani tirguz.

Taxmisi Tabibiy bar mustazodi Komil

Har vaqtqi no'sh aylar esang noz bila mul,
Ey nargisi fatton,
Ishq ahli aro tushgusidur nolayi g'ulg'ul,
Majlisda farovon ,
Lutfingni mudom aylagamen o'zga tavassul,
Ey sho'xi suxandon,
Ruxsorayi gulnoringadur gulshan aro gul,
Bir oshiqi hayron,
Ul oshiqi hayroningadur oshiftayi bulbul,
Tun kun ishi afg'on.

Qadingni xiromon chog'i bog' ichra ko'rub sarv,
Tortib necha g'ayrat,
Rashk o'tini jon bila dili uzra urub sarv,
Chekmish g'am-u kulfat,
Balkim tuman anduh ila a'zosi qurub sarv,
Topib, base, illat,
Mavzun qadinga bir oyoq ustida turub sarv,
Po dar gili hayrat,
Qumrilar onga bo'ldi, solib gardanig'a g'ul,
Bir bandayi farmon.

Koming chu erur no'sh qilib asru piyola,
Ko'p arbada qilmog',
Nechun keturursan mani qatlimni xayola,
Har lahzav-u har chog',
Majmu'i jahon ahli sening husninga vola,
Birisi emas sog',
Gulzori jamolingni tamoshosida lola,
Xunin jigari dog',

Mushkin sochinga vola-yu dilso'xta-yu sunbul –
Bog' ichra parishon.

Vasling bila bo'lg'usi qachon oshiqi hayron,
Jon-u dili xurram,
Bu lahzaki bo'lmishdur alar zor-u bag'ir – qon,
Ham ko'zlari purnam,
Rasvolig' ila keldi hama shuhrav-u davron,
Ishq ichra damodam,
To topdi julusing sharafin masnadi bo'ston,
Gul uzra chu shabnam,
Bulbul ishi alhonu surohi so'zi "qul-qul",
Ayyomi bahoron.
Xoki quduming ishq elining boshig'a afsar,
Ey sarvi gulandom,
Har dam mani mahzung'a qilib lutfi mukarrar,
Ich bodayi gulfom,
Ko'nglimga yeturgil qilibon holima bovar,
Rohat bila orom,
Nargisdin etib barcha xiyobonda sarosar,
Yo'ling uza har shom,
Yetkurdi chaman qushlari gardun uza g'ul-g'ul,
Anvo'i charog'on.

Mayxona aro qildi shab-u ro'z vatanni,
Bu zori nizoring,
Kim chekkusi sandin tun-u kun ranji mihanni,
Bor javri shioring,
Ham yo'ling uza xok qilib ushbu badanni,
Ham jonni nisoring,
Chun subhi visol etti shabistoni chamanni,
Xurshidi uzoring,
Qilma yana solib yuz uza zulf ila kokul,
Ey xisravi xo'bon.

Bo'lg'usi Tabibiy kibi tafviz ila qoim,
Har kim esa fozil,
Zikr ila tashakkur tilig'a kelgusi doim,
Haq amrig'a omil,
Qil sabrg'a o'zni tun-u kun sidq ila ozim,
Ey mardumi oqil,

Har noqis-u sifla qoshida bo 'lma mulozim,
Aqling esa Komil,
Izzat tilasang qone' o'lu ayla tavakkul,
Ezidg'a hama on.

Adabiyotlar

- Алишер Навоий. 2011. *Тўла асарлар тўплами*. 10 жилдлик. 10-жилд. Тошкент: Ғ.Ғулом номидаги нашриёт-матбаа ижодий уйи.
- Amonov, Sh. 2023. *Ahmad Tabibiy turkiy devonlari qo'lyozmalarining qiyosiy-matniy tadqiqi*. Toshkent: Bookmany print.
- Amonov, S. N. (2024). *Navoi And Tabiby: Literary Following*. SPAST Reports, 1(1).
- Amonov, S. (2020). "Ahmad Tabibiy ijodi va uning "Munisu-l-ushshoq" devoni Nusxalari". *Oltin bitiglar-Golden Scripts*, 1(1).
- Гадоий. 1973. *Девон*. Тошкент: Адабиёт ва санъат.
- Isfandiyorpur, H. 1388. *Arusoni suhan*. Tehron: Firdavs.
- Исҳоқов, Ё. 2014. *Сўз санъати сўзлиги*. Тошкент: O'zbekiston.
- Орзибеков, Р. *Лирикада кичик жанрлар*. Тошкент: Ғафур Ғулом номидаги Адабиёт ва санъат.
- Раҳмонова, Ш. 2020. – № 6 (35). "XX аср иккинчи ярми ўзбек шеъриятида мустазод жанри". *Ўзбекистонда хорижий тиллар*.
- Хоразмий, Ҳофиз. 1981. *Девон*. Тошкент: ЎзКПМК.
- Шайх Аҳмад ибн Худойдод Тарозий. 1996. *Фунуну-л-балоға* (Масъул муҳаррир Б.Ҳасанов). Тошкент: Хазина.
- Юсупова, Д. 2013. *Ўзбек мумтоз адабиёти тарихи* (Алишер Навоий даври). Тошкент: Академнашр.
- Ғанихўжаев, Ф. 1981, 3(19). "Мухаммаси мустазод". *Адабий мерос*. Тошкент.
- Ҳожиаҳмедов, А. 1998. *Ўзбек арузи луғати*. Тошкент: Шарқ.

MAQOLA TAQDIM QILISH TALABLARI

O'zbekiston: til va madaniyat (O'zTM) – zamonaviy O'zbekiston (sobiq Turkiston) bilan bog'liq bevosita Markaziy Osiyo mintaqasini birlashtiradigan til, tarix, san'at, etnografiya, madaniyat va ijtimoiy fanlar sohalarini qamrab olgan ilmiy jurnaldir. O'zTM munozarali, zamonaviy, innovatsion, konseptual jihatdan qiziqarli, original mavzudagi ilmiy tadqiqotlarni nashr qiladi. Jurnal lingvistika, adabiyotshunoslik, tarjimashunoslik, din, falsafa, ilohiyot, fan, ta'lim, metodika, sotsiologiya, psixologiya, tarix, madaniyat, san'at, etnologiya, etnografiya, antropologiyaga oid ilmiy yo'nalishdagi maqolalar va taqrizlar hamda konferensiya hisobotlarini qabul qiladi.

I. Maqola taqdim etish uchun umumiy talablar

Qo'lyozmalar o'zbek, ingliz, rus, fors, shuningdek, boshqa turkiy tillarda ham qabul qilinadi. Agar muallif o'z maqolasini jurnalning muayyan sonida nashr ettirmoqchi bo'lsa, unda qo'lyozma jurnal nashridan kamida besh oy oldin taqdim etilishi lozim.

Qo'lyozmalar MS Word (.doc) formatida (uzlangcult@gmail.com) elektron pochtasiga yuboriladi. Iqtiboslar va izohlar uchun MS Word menejerini qo'llash mumkin.

Barcha qo'lyozmalar tahririyatga muallif (mualliflar) haqidagi qisqacha ma'lumot bilan taqdim etiladi.

Asosiy matn *Times New Roman* shrifti, 14 hajm, satr oralig'i 1 interval, hoshiyalar chapdan 3 sm, o'ngdan 1,5 sm, yuqori va pastdan 2 sm bo'lishi kerak.

Maqolalar *The Chicago Manual of Style, 16th Edition* formatida shakllantiriladi. Maqola matni 3 000–5 000 so'zdan iborat bo'lishi kerak.

O'zbek va ingliz tillarida 100–150 so'zdan iborat abstrakt (Abstrakt) va 5–10 so'zdan kam bo'lmagan kalit so'zlar (o'zbek va ingliz tillarida). Abstraktda maqolaning qisqacha mazmuni va dolzarbligi, tadqiqot natijalari aks etishi lozim.

Adabiyotlar ro'yxati 5 sahifadan oshmasligi kerak.

Kitobga taqriz (ingliz yoki boshqa tillarda bo'lishi mumkin) 1500 so'zdan oshmasligi talab etiladi.

Taqriz formati: 1) sarlavha: kitob nomi, muallif (mualliflar), nashr qilingan shahar: nashriyot nomi, nashr yili, sahifasi soni. Narxi, ISBN raqami, (qattiq/yumshoq muqova); 2) taqriz so'ngida: taqrizchining F.I.O., ish joyi, pochta manzili.

II. Maqola bo'limlarini rasmiylashtirish

Maqola nomi – normal harflarda, to'q bo'yoqda, 16 hajm.

Maqola nomi o'zbek va ingliz tillarida (agar maqola boshqa tilda yozilgan bo'lsa, maqola yozilgan til va ingliz tilida) beriladi.

Maqola kirish, asosiy qism bo'limlari va xulosadan tashkil topadi.

Maqola bo'limlari sarlavhasi – to'q bo'yoqda, 14 hajm.

III. Maqolada tarjimalardan foydalanish

Boshqa tillardagi matn yoki boshqa manbalar tarjimoni aniq ko'rsatilishi kerak. Agar matn maqola muallifi tomonidan tarjima qilingan bo'lsa, u holda "tarjima muallifniki" shaklida beriladi.

Rasmiy nashrdan olingan tarjima-matn tahrir qilinmaydi.

Zarur holatda tarjima matnga sana, turli diakritik belgilar va boshqa elementlar kiritilishi mumkin.

Tarjima qilingan matn olingan manba nomi asl holicha beriladi. Zarur deb topilsa, uning nomi qavs ichida berilishi mumkin.

Geografik nomlar tarjima qilinmaydi va asl shaklida beriladi.

Tashkilotlar nomi tarjima qilinmaydi va asl shaklida beriladi.

Davr nomi rasmiy qabul qilingan shaklda beriladi.

IV. Ko'chirma va tarjima parchaning berilishi

Manbadan olingan ko'chirma parcha asosiy matndan 1 qator tashlab ajratiladi, satr oralig'i 1 interval, markazda, 12 hajmda yoziladi.

Ko'chirmaning tarjimasi qavs ichida () satr boshidan yozilishi kerak. Bunday ko'chirma *Times New Roman* shrift, 12 hajm, normal yozuvda beriladi.

V. Havola va izohlar berish

Manbaga havola matn ichida to'rtburchak qavsda [] beriladi. Havola qilingan manbalar bir nechta bo'lsa, ular nuqtali vergul (;) bilan ajratiladi.

Izohlar tegishli sahifa pastida, tartib raqami bilan joylashtiriladi.

VI. Qo'lyozma (toshbosma) manbalar va nashr etilgan asarlar bibliografiyasi

Bibliografiyada muallif yoki asar nomi satr boshidan, boshqa barcha qatorlari xatboshidan yoziladi. Adabiyotlar *bibliografiyada* o'zbek lotin alifbosi tartibida ko'rsatiladi.

V.1. Qo'lyozma va toshbosma manbalar bibliografiyasi

Qo'lyozma yoki toshbosma manbalarni bibliografiyada o'zi yozilgan grafikada berish maqsadga muvofiq. Lotin alifbosidagi transliteratsiyasini berish ham mumkin. Ba'zan qo'lyozma asarning nomi muallif ismidan oldin yozilishi ham mumkin.

Muallif nomi. Ko'chirilgan asr (agar mavjud bo'lsa). Asar nomi. Qo'lyozma (toshbosma): saqlanayotgan joy, inventar raqam.

Xondamir. XV asr. Makorim ul-axloq. Qo'lyozma: O'zFASHI, № 742.

Matnda qo'lyozma (toshbosma)ga havola berish:

[Xondamir, Makorim, 17^a]

VII.2. Kitoblar uchun

Bibliografiyada:

Familiya, ism. Nashr yili. *Kitob nomi*. Shahar: Nashriyot nomi.

Qudratullayev, Hasan. 2018. *Boburning adabiy-estetik olami*. Toshkent: Ma'naviyat.

Matnda kitobga havola:

[Familiya kitob nashr yili, sahifa raqami]

[Qudratullayev 2018, 99]

Agar bir muallifning bir yilda nashr qilingan kitoblaridan foydalanilgan bo'lsa, bibliografiyada kitobning nashr yili o'zbek lotin alifbosi harflari bilan ajratilib ko'rsatiladi.

Sirojiddinov, Shuhrat. 2011 (a). *Alisher Navoiy: manbalarining qiyosiy-tipologik, tekstologik tahlili*. Toshkent: Akademnashr.

Sirojiddinov, Shuhrat. 2011 (b). *O'zbek adabiyotining falsafiy sarchashmalari*. Toshkent: Akademnashr.

Matnda kitobga havola:

[Sirojiddinov 2011 (a), 99]

[Sirojiddinov 2011 (b), 67]

Ikki muallif tomonidan yozilgan kitobni bibliografiyada berish tartibi:

Familiya, Ism va Ism Familiya. Nashr yili. *Kitobning nomi*. Shahar: Nashriyot nomi.

Abdurahmonov, G'anjion, Alibek Rustamov. 1984. *Navoiy tilining grammatik xususiyatlari*. Toshkent: Fan.

Matnda kitobga havola:

[Familiya va Familiya nashr yili, sahifa raqami]

[Abdurahmonov, Rustamov 1984, 52]

Agar kitobning uch va undan ortiq muallifi bo'lsa, bibliografiyada barcha mualliflarning ismi to'liq yoziladi. Bunday kitobga havola qilinganda, birinchi muallifning ismi yozilib, davomida *va boshqalar* deb ko'rsatiladi:

[Familiya va boshqalar nashr yili, sahifa raqami]

[Vohidov va boshqalar 2010, 847]

Kitob yoki to'plam maqolasini bibliografiyada berish tartibi:

Familiya, ism. Nashr yili. "Maqola nomi." *Kitob yoki to'plam nomi*, Ism Familiya, Ism Familiya muharrirligida, maqola sahifasi raqamlari. Shahar: Nashriyot.

Abdug'afurov, Abdurashid. 2016. "Badoye' ul-bidoya"ning tuzilish sanasi". *XX asr o'zbek mumtoz adabiyotshunosligi*, Olim To'laboyev muharrirligida, 174–184. Toshkent: "O'zbekiston milliy ensiklopediyasi" Davlat ilmiy nashriyoti.

Matnda kitob yoki to'plam maqolasiga havola:

[Familiya nashr yili, sahifa raqami]

[Abdug'afurov 2016, 176]

Elektron shaklda nashr qilingan kitoblar uchun:

Elektron kitobning bir nechta formati bo'lsa, bibliografiyada foydalanilgan format ko'rsatiladi. Elektron kitobning internet manzili (URL) hamda shu manba olingan sana ko'rsatilishi lozim.

Elektron kitobni bibliografiyada berish:

Familiya, Ism. Nashr yili. *Kitob nomi*. Shahar: Nashriyot nomi. URL. Foydalanilgan sana.

Mamatov, Ulug'bek. 2018. *O'zbekiston madaniyatida tarixiy janrdagi tasviriy san'at asarlari*. Toshkent: Mumtoz so'z. <https://kitobxon.com/uz/catalog/sanat/>. 12.03.2019.

Matnda elektron kitobga havola:

[Familiya nashr yili, sahifa raqami]

[Mamatov 2018, 11]

Ikki mualliftomonidan yozilgan elektron kitobni bibliografiyada berish tartibi:

Familiya, Ism va Ism Familiya. Nashr yili. *Kitobning nomi*. Shahar: Nashriyot nomi. Internet adres (URL).

Sirojiddinov, Shuhrat va Sohiba Umarova. 2017. *O'zbek matnshunosligi qirralari*. Chikago: Chikago universiteti nashriyoti. <http://press-pubs.uchicago.edu/founders/>.

Matnda elektron kitobga havola:

[Familiya nashr yili, sahifa raqami]

[Sirojiddinov 2017, 19-hujjat]

VII.3. Jurnal maqolasi uchun

Chop etilgan jurnal maqolasini bibliografiyada berish tartibi:

Familiya, Ism. Nashr yili. "Maqola nomi". *Jurnal nomi* jurnal soni: maqola sahifalari.

Mahmudov, Nizomiddin. 2013. "Termin, badiiy so'z va metafora". *O'zbek tili va adabiyoti* 4: 3 – 8.

Matnda jurnal maqolasiga havola:

[Familiya nashr yili, sahifa raqami]

[Mahmudov, 2013, 5]

Elektron jurnal uchun:

Elektron jurnal uchun jurnalning DOI manzili ko'rsatiladi. Agar DOI manzili mavjud bo'lmasa, internet adresi ko'rsatilishi kerak (URL). DOI – bu o'zgarmas ID bo'lib, internet tarmoqlarining elektron adreslari tizimiga ulangan, ya'ni manbani boshqaruvchi <http://dx.doi.org/> manzildir.

Elektron jurnal maqolasini bibliografiyada berish:

Familiya, Ism. Nashr yili. "Maqola nomi." *Jurnal nomi* jurnal soni: maqola sahifalari. DOI adres (yoki URL).

Aminov, Hasan. 2018. "O'zbekiston san'atida temuriylar siymosi". *O'zbekistonda xorijiy tillar* 2: 246 – 253. doi: 10.36078/1596780051.

Matnda maqolaga havola:

[Familiya nashr yili, sahifa raqami]

[Aminov 2018, 248]

7.4. Gazeta yoki ilmiy-ommabop jurnal uchun

Gazeta yoki ilmiy-ommabop jurnal maqolasiga havola matn shaklida beriladi (masalan, Muhammadjon Imomnazarovning 27.02.2005dagi "O'zbekiston adabiyoti va san'ati" gazetasida chop etilgan maqolasida

aytilganidek...); odatda, bunday manbalar umumiy adabiyotlar ro'yxatida keltirilmaydi. Agar keltirilsa, kitoblarga qo'yiladigan talablarga asosan beriladi.

Agar onlayn maqolaga havola berilayotgan bo'lsa, uning internet manzili (URL), maqola olingan sana ko'rsatilishi kerak.

Gazeta yoki ilmiy-ommabop jurnal maqolasini bibliografiyada berish tartibi:

Familiya, Ism. Nashr yili. "Maqola nomi." *Gazeta-Jurnal nomi*, nashr sanasi. Imomnazarov, Muhammadjon. 2005. "Jomiy "Xamsa" yozganmi?." *O'zbekiston adabiyoti va san'ati*, January 25.

Matnda maqolaga havola:

[Familiya nashr yili, sahifa raqami]

[Imomnazarov 2005, 4]

Elektron gazeta yoki ilmiy-ommabop jurnal maqolasini bibliografiyada berish:

Familiya, Ism. Nashr yili. "Maqola nomi." *Jurnal nomi*, nashr sanasi. Internet adres.

Jabborov, Rustam. 2019. "Navoiyning Tabrizda yashagan xorazmlik kotibi". *UZA: O'zbekiston Milliy axborot agentligi*, 08.12. <https://uza.uz/uz>.

Matnda maqolaga havola:

[Familiya nashr yili, sahifa raqami]

[Jabborov 2010, 17]

Maqola so'ngida foydalanilgan adabiyotlar o'zbek lotin alifbosi tartibida beriladi. Adabiyotlar ro'yxati ikki qismdan iborat bo'lishi, birinchi qismda foydalanilgan adabiyot chop etilgan grafikada yuqorida ko'rsatilgan shaklda rasmiylashtirilishi, ikkinchi qismda esa barcha foydalanilgan adabiyotlar o'zbek lotin alifbosida berilishi talab qilinadi. Misol uchun:

Adabiyotlar

Баранов, Х.К. 1958. Арабско – русский словарь. Москва: Наука.

Adabiyotlar

Baranov, X.K. 1958. Arabsko – russkiy slovar. Moskva: Nauka.

Maqolani rasmiylashtirish talablarining ingliz tilidagi variantini "*The Chicago Manual of Style, 16th Edition*" qo'llanmasi yoki <https://www.chicagomanualofstyle>. havolasidan ko'rib olishingiz mumkin.

GUIDELINES FOR CONTRIBUTORS

Uzbekistan: Language and Culture is an academic journal, publishing research in linguistics, history, literature, translation studies, arts, ethnography, philosophy, anthropology and social studies. We aim to publish cutting edge, innovative, conceptually interesting, original case studies and new research, which shape and lead debates in multifaceted studies. We do not publish economic analyses or policy papers. Any opinions and views expressed in publications are the opinions and views of

the authors, and the publishers are not responsible for the views/ reviews of the contributors.

The journal is published four times a year. The language of articles can be English, Russian and Uzbek. Other Turkic languages are also welcomed. In addition to research articles, the journal welcomes book reviews, literature overviews, conference reports and research project announcements.

1. General

- Submission Guideline

1. Manuscripts may be submitted at any time during the year. However, if the author wishes to have his/her manuscript published in a certain issue of the journal, the submission should be made at least five months in advance of the proposed publication date.

2) Manuscripts should be submitted by email (uzlangcult@gmail.com) as an attachment in MS Word document (.doc) format and use MS Word Source.

3) All manuscripts should be submitted with a cover page including an email address, a mailing address and a short introduction about the author(s) /contributor(s)'.

2. Manuscript format

1) The main texts should be written in Times New Roman font, 12 point, and single-spaced in 44 pagination with 1-inch margins.

2) Submissions must follow the author-date system of The Chicago Manual of Style, 16th Edition.

3) Quotations are given in brackets in the text.

4) A research article should normally be no more than 9,000 words in length, including the following contents:

- an abstract of 150-200 words (in English, Russian, and Uzbek) and seven to ten keywords;

- a list of references of no more than five (5) pages;

- tables and figures, if any.

5) A book review should generally be about 1,500 English words (or other languages) in length, and must include the heading and closing in the following format:

- Heading: Title of the Book. By Author's Name(s). City of Publication: Publisher Name, Year. pp. Price, ISBN:, (hardcover/paperback).

- Closing: Book reviewer's name, affiliation and postal address at the end.

6) Style Points Headings. Limit: Four levels.

Level 1. Title Style (e.g. the first letter of each word upper case, except prepositions), Bold, and 14 point.

Level 2. Title Style, Italics, 14 Point.

Level 3. Modified "down" style (first letter upper case, or first letter of first two words if the first word is an article), Bold, and 12 point.

Level 4. Modified down style, Bold, 11 point.

3. Style and Usage

1) Translation

- Translated excerpts from classical texts or non-English sources should be annotated with clarification of its original/published language and translator. Likewise, "Author's own" translations of quoted texts should be noted as such.

- The author is expected to provide an English translation of key terms in the work, rather than a translator without expertise in the subject.

- Excerpts or quoted texts from published translation will not be edited. However, UzLC editors may query or modify translations of key terms or texts provided by the author.

- Where necessary, short supplementary information such as dates, an item in its original characters, or the Romanized form of a non-English item, may be included.

- Names of foreign publishers, and titles of sources published in a foreign language should primarily appear in Romanized form without translation. However, if necessary, a translation may be added in brackets ([]).

2) Names and Terms

- Place Names (foreign):

Designation for division of areas should be either translated or hyphenated after the given area name.

Designation for geographical/structure names are not hyphenated, and appear without the equivalent English term.

Institutional names are considered proper nouns. Their names should appear following the preference of the individual institutions.

3) The descriptive designation of a period is usually lowercase, except for proper names or traditionally capitalized terms.

4. Quotation

1) Block Quotations:

- A block quotation should start with double line spacing and an indentation from the left margin. From the second paragraph of the block quotation, additional paragraph indentation is needed.

Texts in block quotation should be written in Times New Roman 10 pts., and not be entirely italicized.

5. Others

1) There is one space after sentence punctuation and not two.

2) The end parenthesis, closing quotation mark, and footnote numbers come after the sentence punctuation.

3) For parentheses within parentheses, use brackets ([]).

6. Basic Citation Format

The following examples illustrate citations using the **author-date** system. Each example of a reference list entry is accompanied by an example of a corresponding parenthetical citation in the text. For more details and many more examples, see chapter 15 of *The Chicago Manual of Style*.

BOOK

Reference List (hanging indent):

Pollan, Michael. 2006. *The Omnivore's Dilemma: A Natural History of How Eating Has Evolved*. New York: Penguin.

In Text Cite:

[Pollan 2006, 99–100]

Reference List (hanging indent):

Ward, Geoffrey C., and Ken Burns. 2007. *The War: An Intimate History, 1941–1945*. New York: Knopf.

In Text Cite:

[Ward and Burns 2007, 52]

For four or more authors, list all of the authors in the reference list; in the text, list only the first author, followed by et al. (“and others”):

[Barnes et al. 2010, 847]

Reference List (hanging indent) book chapter:

Kelly, John D. 2010. “Seeing Red: Mao Fetishism, Pax Americana, and the Moral Economy of War.” In *Anthropology and Global Counterinsurgency*, edited by John D. Kelly, Beatrice Jauregui, Sean T. Mitchell, and Jeremy Walton, 67–83. Chicago: University of Chicago Press.

In Text Cite:

[Kelly 2010, 77]

Chapter of an edited volume originally published elsewhere (as in primary sources):

Reference List (hanging indent) book originally published elsewhere:

Cicero, Quintus Tullius. 1986. “Handbook on Canvassing for the Consulship.” In *Rome: Late Republic and Principate*, edited by Walter Emil Kaegi Jr. and Peter White. Vol. 2 of University of Chicago Readings in Western Civilization, edited by John Boyer and Julius Kirshner, 33–46. Chicago: University of Chicago Press. Originally published in Evelyn S. Shuckburgh, trans., *The Letters of Cicero*, vol. 1 (London: George Bell & Sons, 1908).

In Text Cite:

[Cicero 1986, 35]

BOOK PUBLISHED ELECTRONICALLY

If a book is available in more than one format, cite the version you consulted. For books consulted online, list a URL; include an access date only if one is required by your discipline. If no fixed page numbers are available, you can include a section title or a chapter or other number.

Reference List (hanging indent):

Austen, Jane. 2007. *Pride and Prejudice: A Novel in Five Books*. New York: Penguin Classics. Kindle edition.

In Text Cite:

[Austen 2007, 101]

Reference List (hanging indent):

Kurland, Philip B., and Ralph Lerner, eds. 1987. *The Founders' Constitution*. Chicago: University of Chicago Press. <http://press-pubs.uchicago>.

edu/founders

In Text Cite:

[Kurland and Lerner, chap. 10, doc. 19]

JOURNAL ARTICLE

Article in a print journal

In the text, list the specific page numbers consulted, if any. In the reference list entry, list the page range for the whole article.

Reference List (hanging indent):

Weinstein, Joshua I. 2009. "The Market in Plato's Republic." *Classical Philology* 104:439–58.

In text cite:

[Weinstein 2009, 440]

Article in an online journal

Include a DOI if the journal lists one. A DOI is a permanent ID that, when appended to <http://dx.doi.org/> in the address bar of an Internet browser, will lead to the source. If no DOI is available, list a URL. Include an access date only if one is required by your discipline.

Reference List (hanging indent):

Kossinets, Gueorgi, and Duncan J. Watts. 2009. "Origins of Homophily in an Evolving Social Network." *American Journal of Sociology* 115:405–50. doi:10.1086/599247.

In text cite:

[Kossinets and Watts 2009, 411]

Article in a newspaper or popular magazine

Newspaper and magazine articles may be cited in running text ("As Sheryl Stolberg and Robert Pear noted in a New York Times article on February 27, 2010..."); they are commonly omitted from a reference list. The following examples show more formal versions of the citations. If you consulted the article online, include a URL; include an access date only if your discipline requires one. If no author is identified, begin the citation with the article title.

Reference List (hanging indent):

Mendelsohn, Daniel. 2010. "But Enough about Me." *New Yorker*, January 25.

In text cite:

[Mendelsohn 2010, 68]

Reference List (hanging indent):

Stolberg, Sheryl Gay, and Robert Pear. 2010. "Wary Centrists Posing Challenge in Health Care Vote." *New York Times*, February 27. <http://www.nytimes.com/2010/02/28/us/politics/28health.html>.

In text cite:

[Stolberg and Pear 2010, 12]

WEBSITE

A citation to website content can often be limited to a mention in the text ("As of July 19, 2008, the McDonald's Corporation listed on its website . . ."). If a more formal citation is desired, it may be cited as in the examples below. Because such content is subject to change, include an access date or, if available, a date that the site was last modified. In the absence of a date of publication, use the access date or last-modified date as the basis of the citation.

Bibliography (hanging indent):

Google. 2009. "Google Privacy Policy." Last modified March 11. <http://www.google.com/intl/en/privacypolicy.html>.

In text cite:

[Google 2009]

Reference List (hanging indent):

McDonald's Corporation. 2008. "McDonald's Happy Meal Toy Safety Facts." <http://www.mcdonalds.com/corp/about/factsheets.html>.

In text cite:

[McDonald's 2008]

Jurnal 2017-yil 26-oktyabrda O'zbekiston Respublikasi Matbuot
va axborot agentligi tomonidan № 0936 raqam bilan ro'yxatdan o'tgan.
Tahririyatga kelgan maqolalar mualliflarga qaytarilmaydi.

Jurnal O'zbekiston Respublikasi Oliy Attestatsiya Komissiyasi tomonidan
filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) va fan doktori (DSc)
dissertatsiyalari asosiy ilmiy natijalari chop etilishi lozim bo'lgan ro'yxatga
kiritilgan (30.10.2021. № 308/6).

Manzil: Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Yusuf Xos
Hojib ko'chasi 103-uy.
Telefonlar: +99871 281-45-11, +99871 281-41-93.
Website: www.uzlc.navoiy-uni.uz
E-mail: uzlangcult@gmail.com